

אמר ר' חייא

העליונים אשר בשמים ממעל והסתכלו במעשה מרכבה, והוא אורח חיים אבל מסוכן מאד, וארבע מגדולי התנאים נכנסו בפרדס ולא יצא מהם רק אחד בשלום [תגיגה י"ד ע"ב], ולכן אפילו גדולי התנאים הרחיקו עצמם מללמוד מעשה מרכבה.

והנה אלה הדרכים, הן הדרך להסתכל בבחינות הבריאה וחכמת הבורא בזה הוא מעשה בראשית, והן הדרך בשמים להסתכל במעשה מרכבה, כל אלה אורחות חיים הם לההלך בדרך ישרה בהם ושומר עצמו מלנטות אנה ואנה, אבל אינם בטוחים לזכות בהם לחיי עוה"ב, כי יש בהם כמה סכנות וברגע אחת הוא נופל בבירא עמיקתא. ולכן שאלו התלמידים מרבם למדנו אורחות חיים שנהיה בטוחים בהם שבודאי נזכה לחיי עוה"ב ולא נכשל בהם כלל. ועל זה השיבם רבם הזהירו בכבוד חבריהם, והוא על דרך שכתבתי שהזהיר להזהר בכבוד המקום שהוא רעין וריע אביך, והוא על פי שאמרו במשנה פרק ב' דתגיגה [י"א ע"ב] המסתכל בארבעה דברים ראוי לו שלא בא לעולם מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור, וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם. ורבינו הגדול בפירוש המשנה משמעות לשונו דכל שלא חס על כבוד קונו אדלעיל קאי, שהמסתכל בארבע דברים אינו חס על כבוד קונו.

ולדעתי נרמז במשנה זו כת הפילוסופים וגם כת חסידים זמנינו שאומרים על עצמם שהמה בעלי קבלה. והנה המקובלים המה מסתכלים מה למעלה מה למטה, כי הם מתפארים בעצמם שע"י מעשיהם למטה המה יודעים מה נעשה בשמים ממעל. ועוד משתגעים יותר מזה שהמה מסתכלים ממש בתפלתם מה למעלה, ואף כי הם מסתכלים למטה וכיוצא בזה, דוברים עתק בגאונם מרבים דברי גחמא והבאי להגדיל עצמם בעיני ההמון, וסימן דלא ידע כלום שבוחי. וכת הפילוסופים המה מסתכלים מה לפניו ומה לאחור, ויש מהם שהמה נרחים מדחי אל דחי ומכפירה לכפירה עד שכופרים בחידוש העולם, וכן כופרים בחזרת העולם לתוהו כאשר יהיה רצון הבורא להחזירו לתוהו ובוהו, כי המה מסתכלים מה לפניו ואם אין העולם קדמון א"כ יש שינוי רצון בעת הבריאה, וכמו כן מה לאחור, כל זה נחשב להם שינוי רצון. וכמו כן קצת מהם כופרים בנתינת הדת, וקצת מהם שכופרים בשכר ועונש, והם אומרים עולם כמנהגו נוהג עולמי עד, וכאמת בניס סכלים המה ואי אפשר להם להשיג ידיעת הבורא בדרכים הללו, ואין אנו יכולים להשיג בזה מאומה, וגבהו דרכיו מדרכינו ואין ידיעתו כידיעתנו ולא מחשבותינו מחשבותיו.

ולכן התנא כאשר הזהיר לתלמידיו שילכו באורחות חיים הבטוחים ולא ילכו בדרכים המסוכנים המפולשים גם לדרכי מיתה, אמר הזהירו בכבוד הבורא, וכבודו הוא שלא תסתכל בארבע דברים הנזכרים, ובוהו הזהירם להרחיק חקירת הפלוסופיא, וגם למנוע עצמם מלכוין בתפלות ובמצות רק לעשות הדברים לשמן לקיים ציווי הבורא.

ואמר ומנעו בניכם מן ההגיון, וראיתי שהכותב בעין יעקב כתב שאין לפרש הגיון היינו חכמת הגיון, שהרי היא חכמה מפוארה גם ללימוד התורה. ואני אומר ומה בכך שהוא שייך גם לחכמת התורה, כיון שעקרו מתחלה הוקבע לחכמה החיצונית ראוי להתרחק ממנה על דרך עת לעשות לה'. ואני אומר ק"ו, אם מפני תרעומת המינין בטלו מלומר עשרת הדברות בכל יום, אף שהוא

מהלכים באורחות הללו בעשייתנו המצות בעוה"ז, באורחות הללו עצמם נזכה לחיי עוה"ב, שנזכה לעשות באהבה ובדביקות שנזכה בעשיית המצות עצמם שזה יהיה אצלינו חיי עוה"ב ממש. והשלם האמיתי הזה ר' אליעזר הגדול השיב, הזהירו בכבוד חבריהם. במס' שבת פרק כמה מרליקין [ל"א ע"א] במעשה דההוא גר שאמר להלל גייריני על מנת שתלמדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת, והשיבו הלל מה דעלך שני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ופירש"י חברך ריעך וריע אביך אל תעזוב זהו הקב"ה וכו', ע"ש. וזהו ג"כ הכוונה כאן הזהירו בכבוד חבריהם, אמר כל קיום התורה והמצות שלכם לא תכונו לכבוד עצמכם לקבל פרס בעוה"ז או בעוה"ב, רק עיקר כונתכם יהיה להגדיל כבוד הקב"ה ולעשות נחת רוח לפני כסא כבודו שאמר ונעשה רצונו.

ואמר הזהירו, וכל לשון הזהרה בלא תעשה הוא, אמר לא מיבעיא קיום העשה שזה עיקר הדביקות והאהבה, שבכל מצוה מתדבק בקונו, ושכר מצוה מצוה היינו הדביקות שהוא עיקר השכר והוא עיקר קיום המצוה ע"ד שכתבתי למעלה. אלא אפילו הזהירות שלא לעבור על הלא תעשה לא תהיה הכוונה מיראת העונש, אם בודאי כי עונש הלא תעשה קשה מאד כל עבירה ועבירה לפי חומר הנושא, ויש חייבי מלקות וחייבי מיתה בידי שמים שהוא מיתת הנפש ויש חייבי כריתות שנכרתה הנפש משרשה, וכל אחת לפי חומרה, כך קשה הקליפה הנעשית מעבירה ההיא וכפי חומר העבירה כך תגבורת המחבל, והוא המענש לאחר מיתה, והמה הבנים משחיתים הבאים אח"כ אל הנשמה להשחית ולחבל ולקלע באבני הקלע בכף הקלע רחמנא יצילנו, עם כל זה אין זה עיקר לברוח מן העבירה מחמת היראה של העונש, אבל ראוי לברוח מהעבירה מיראה שהוא מתיירא שלא יופסק הדיבוק שבינו לבין קונו, כי ע"י העבירה הוא מתרחק מבוראו, וזהו העונש האחרון והנקמה גדולה שאין למעלה הימנה וכמ"ש רבינו הגדול בהלכות תשובה פ"ח הלכה ה' הנקמה שאין נקמה גדולה ממנה שתכרת הנפש ולא תזכה לאותן החיים וכו'. ולזה כיוון ר' אליעזר הגדול באמרו הזהירו בכבוד חבריהם, שכל מה שתזהרו יהיה לכבוד חבריך ודבוק שיש לכם בהקב"ה, שישאר החבור קיים לעוה"ב ולא ינתק חבל של הקישור האמין הזה, וזהו הדביקות הגמור לאהבה את ה' ולדבקה בו.

עוד נלע"ד, למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עוה"ב. כי הנה כמה אורחות יש והמה אורחות חיים, אבל יש באורחות הללו כמה מכשולים בדרך, ומי שאינו יודע להזהר בנפשו הוא נופל במכמורות ובמהמורות ונהפכים לו אורחות חיים בדרכי מות. והנה דורות הראשונים וראשון לכולם אברהם אבינו, תחלת הכרתו האמונה האמיתית היה ע"י חכמתו, והסתכל בנפלאות הבורא בבריאה, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים וגו' [תהלים ח', ד']. וכמה האריך בעל חובת הלבבות בשער הבחינה, וע"י עומק בחינתם בעיני הבריאה הכירו נפלאות הבורא והוסיפו אהבה על אהבתם ויראה גדולה מגדול רוממות הבורא. אבל בדורינו יש שע"י גודל עמקם בטבע הבריאה כחשו בבורא ומיחסים הכל אל הטבע, והכל אצלם בחיוב ובהכרח וכופרים בכל הניסים והנפלאות. וכמו כן דורות הראשונים התנאים השיגו השגה גדולה בעולמות